

Hervorming hoger onderwijs

Groen! wil nieuwe democratiseringsgolf in plaats van nieuwe territoriumstrijd.

Op 24 februari werd door het Vlaams Parlement een ad hoc commissie 'Hoger Onderwijs' opgericht. Doel van de commissie was om, in het licht van het Bolognaproces, een visie uit te tekenen over de toekomst van het Vlaams onderwijslandschap. De commissie brengt de conclusies van zijn werkzaamheden samen in een beleidsnota en beleidsaanbevelingen aan de minister. Op donderdag 8 juli zal de maatschappelijke beleidsnota met beleidsaanbevelingen in het Vlaams Parlement worden gestemd.

De aanbevelingen die door de commissie werden geformuleerd focussen voor Groen! te veel op de structuur van het hoger onderwijslandschap en op de instellingen. De territoriumstrijd tussen de grote universitaire instellingen vertroebelt het maatschappelijk debat. Associaties beconcurreren elkaar in een strijd om studenten, nieuwe opleidingen, onderzoeksbudgetten en financiering. Voor Groen! moet een hervorming die een grote financiële impact zal hebben in budgettair zeer moeilijke tijden vooral duidelijke maatschappelijke doelstellingen voorop stellen en een zeer duidelijke maatschappelijke meerwaarde aantonen.

De democratisering van het hoger onderwijs stukt. De sociale ongelijkheid is veel hardnekkiger dan gedacht. Vooral allochtone studenten stromen nauwelijks door. Voor Groen! is er nood aan een nieuwe grote democratiseringsgolf in ons hoger onderwijs. De beschikbare middelen moeten maximaal daarvoor ingezet worden. Concurrentie tussen netten en associaties moet worden afgeremd ten voordele van een rationele, regionale samenwerking tussen instellingen zodat zoveel mogelijk jongeren worden bereikt.

De commissie bracht deze pijnpunten wel in kaart maar spaart in haar aanbevelingen de kool en de geit. In een zoektocht naar een breed gedragen consensusstekst worden de echte keuzes uit de weg gegaan.

Groen! wil wel duidelijke keuzes maken en stelt volgende maatschappelijk doelstellingen voorop :

1. Democratisering opnieuw prioritair
2. Alle onderwijsniveaus billijk en efficiënt financieren
3. Een evenwichtig, rationeel en regionaal verankerd onderwijslandschap
4. Onderzoek gericht op een samenleving in verandering
5. Vlaams onderwijs internationaal

Keuze 1: Democratisering opnieuw prioritair stellen

Verschillende onderzoekers toonden aan dat de democratisering van ons onderwijs stagneert. De kloof in participatiegraden aan het hoger onderwijs tussen de verschillende sociale groepen verkleint niet. Jongeren met een lage socio-economische achtergrond zijn tijdens hun onderwijsloopbaan enorm kwetsbaar. Ook allochtone jongeren stromen veel te weinig door naar het hoger onderwijs, hoewel ze de capaciteiten in feite wel hebben.

Op het eerste gezicht heeft Vlaanderen een toegankelijk en betaalbaar onderwijs. De productiviteit is echter gering door de hoge uitval, die sterk sociaal gedetermineerd is. Gelijke kansen zijn niet alleen een probleem van instroom, maar ook van doorstroom en succesvolle uitstroom (Van Damme, 2010).

De 'war on talent' wordt in deze beleidsnota vooral gesitueerd op het niveau van de internationale competitie, terwijl in Vlaanderen nog steeds heel veel talent onaangeroerd blijft. In de grote steden vindt een groot aantal allochtone leerlingen de weg naar het hoger onderwijs niet. De secundaire scholen in Antwerpen tellen 40% allochtonen. Slechts 10 tot 12% stroomt door naar het hoger onderwijs. Bovendien liggen de slaagkansen van allochtone eerstejaars dan nog eens de helft lager dan die van autochtone leerlingen.

Een haperende democratisering is niet alleen sociaal onrechtvaardig maar heeft ook zware maatschappelijke implicaties. De VDAB schoolverlatersstudie (VDAB, 2010) stelde recent nog vast dat Vlaanderen er niet in slaagt het aantal laaggeschoolde schoolverlaters te laten dalen. Dit is ronduit dramatisch want de complexiteit van het arbeidsaanbod neemt toe en jobs voor laaggeschoolden zijn kwetsbaarder voor delocalisatie. De groep laaggeschoolde schoolverlaters verliezen de aansluiting met de arbeidsmarkt. Nochtans is een grotere deelname van alle bevolkingsgroepen aan de arbeidsmarkt ook economisch nodig, alleen al om de pensioenen betaalbaar te houden.

In de commissie werd terecht verwezen naar het leerplichtonderwijs als oorzaak van schoolse achterstand. Toch mogen we niet voorbijgaan aan de verantwoordelijkheid van de hogescholen en universiteiten zelf. Er is niet alleen nood aan het preventief voorkomen van verkeerde studiekeuzes in het secundair onderwijs, maar ook aan remediëren op het moment dat die al zijn gemaakt. De maatschappelijke beleidsnota besteedt hier veel te weinig aandacht aan.

Wanneer deze hervorming er niet in slaagt om het hoger onderwijs verder te democratiseren, is deze peperdure hervorming een maat voor niets. Met deze beleidsnota knippert het licht oranje.

Wij stellen voor om een robuust democratiseringsbeleid op te zetten:

1. De Vlaamse Regering moet **een uitgebreid actieplan** 'Democratisering Hoger Onderwijs' opstellen met concrete streefcijfers en haalbare doelstellingen. We pleiten voor de oprichting van een TASK FORCE DEMOCRATISERING, die de uitvoering van het actieplan opvolgt. In deze Task Force zien we vertegenwoordigers van docenten en studenten, maar ook van het middenveld, waaronder het allochtone middenveld.
Om de democratisering te laten slagen zal binnen dit actieplan, naast duidelijke en concrete doelstellingen naar kansengroepen toe, ruim aandacht moeten gaan naar meer diversiteit in het hoger onderwijs. We denken aan coachingsystemen, tutoraat, doorstroombegeleiding, heroriëntering via instellingsoverschrijdende trajectbegeleiding. remediërende taalcurssussen en een sanctionerend anti-discriminatiebeleid met een duidelijkere klachteninstantie verbonden aan de instellingen.
2. **Democratisering moet financieel onderbouwd worden.** Het is vreemd dat hierover niet wordt gesproken in het hoofdstuk over financiering. Het financieringsdecreet van 2008 voerde de extra weging in de instellingsfinanciering in voor beursstudenten, werkstudenten en bepaalde groepen van functiebeperkte studenten. Echter niet voor allochtone studenten of studenten van laaggeschoolde ouders. Groen! pleit ervoor om de in- en doorstroom voor allochtone jongeren en jongeren uit kortgeschoolde milieus structureel in te bedden in de instellingsfinanciering. De objectieve en instellingsoverschrijdende indicatoren die ontwikkeld werden door de Vlor - in het kader van en beoogde correctere verdeling van de gelden uit het aanmoedigingsfonds - kan hiervoor gebruikt worden (zie Vlor (2009), Handleiding registratie van kansengroepen).
3. We pleiten tenslotte voor het organiseren van een **oriënteringsmoment** om leerlingen in het secundair onderwijs te ondersteunen in het maken van een positieve en juiste keuze voor het hoger onderwijs. Er moet vooral gepeild worden naar interesses van studenten, en vermijden dat leerlingen met minder goede schooluitslagen in het secundair onderwijs automatisch worden doorverwezen naar de professionele bachelors of naar het HBO. Dit oriënteringsmoment mag geenszins door de instellingen misbruikt worden om hun instroom te optimaliseren en zo de slaagkansen op te drijven (cfr. outputfinanciering). Daarom pleit Groen! voor een algemeen oriënteringsmoment in het vijfde jaar, dat los van hogescholen en universiteiten wordt georganiseerd.

Keuze 2: Alle onderwijsniveaus billijk en efficiënt financieringssysteem

Het luik financiering in de beleidsnota staat bijgevolg ook niet in verhouding tot de draagwijdte die de beleidsnota volgens Groen! moet hebben. Terwijl het zou moeten gaan over de financiering van het hoger onderwijs in zijn algemeenheid, gaat het hoofdzakelijk over de kostprijs van de academisering (de inlijving (inkanteling) van opleidingen hoger onderwijs door universitaire instellingen).

Hoewel de berekeningen van de kostprijs van het academiseringsproces uiteen lopen, zal het om een grote hap geld gaan. Bijna alle extra middelen die de regering in het vooruitzicht stelt voor het hoger onderwijs (het regeerakkoord stelt een stijging van de middelen voor hoger onderwijs van 10% voorop), zullen aan de hervormingen worden besteed¹.

Groen! is ervan overtuigd dat de integratie ten koste zal gaan van een reeks prioriteiten die juist nodig zijn om tot meer democratisering te komen in het hoger onderwijs : zoals studiefinanciering, studentenvoorzieningen, diversiteit en de onderwijsprocessen zelf. Volgens Groen! is dit maatschappelijk en economisch onaanvaardbaar.

Bovendien kunnen de financiële noden van het hoger onderwijs voor Groen! niet los worden gezien van de globale noden van het onderwijs. Een uitgebreid actieplan democratisering kan niet voorbij gaan aan het feit dat een bepaalde groep jongeren al een leerachterstand oploopt van in de kleuterklas. In het lager onderwijs bedraagt de leerachterstand vaak al twee jaar tot zelfs drie zodat die jongeren veel te snel naar beroepsonderwijs worden doorverwezen. Een doorgedreven actieplan democratisering kan zich dus niet toespitsen op het hoger onderwijs alleen. En ook wat investeringen in infrastructuur betreft dwingt de huidige demografische evolutie ons om de verhouding tussen financiering van leerplicht onderwijs ten opzicht van hoger onderwijs kritisch te bekijken.

---

¹ De OESO stelt als norm en ambitie dat 2 % van het bruto binnenlands product van landen naar het hoger onderwijs zou gaan. Vandaag zitten we in Vlaanderen aan 1,29 %. Mochten we willen voldoen aan de norm van OESO, dan zou dit 700 miljoen extra vergen voor het hoger onderwijs in Vlaanderen. De Vlaamse regering engageerde zich om de budgetten met 10% te doen stijgen deze regeerperiode. Dat betekent een stijging van 130 miljoen euro.

De berekening van de kosten voor het academiseringsproces lopen erg uiteen. Volgens Nic van Craen van de VUB is er voor extra onderzoeksgelden alleen al 166 miljoen nodig (cfr 'behoud de koopkracht' model; studie door Jan Cornelis). Dirk Van Damme komt uit op een totale kostprijs van de operatie (inclusief versterking van de professionele bacheloropleidingen, middelen voor kunstopleidingen en de Brusselnorm) van 65 miljoen euro in het laatste jaar van deze legislatuur en 90 miljoen euro op kruissnelheid vanaf 2017. Voor de kosten van de academisering, de kunstopleidingen en de zogenaamde Brusselnorm hanteert de commissie in zijn conclusie uiteindelijk het richtbedrag van 130 miljoen euro (waarvan 30 miljoen euro reeds besteed zijn in de huidige legislatuur). 100 miljoen euro dus nog te investeren. In deze berekening is de versterking van de professionele bachelors evenwel niet opgenomen. Daarvoor zou volgens Luc Jansegers nog eens 37.5 miljoen euro nodig zijn.

Onze keuze voor een billijke en efficiënte financiering situeert zich op twee niveaus.

1. Groen! vraagt een **doorlichting van de bestedingen van het middelen van het Hoger Onderwijs door het Rekenhof**. Daarbij moet in het bijzonder aandacht besteed worden aan:
  - De verhouding in de financiering van onderwijs en onderzoek
  - De financiering van infrastructuur in relatie tot het rationeel gebruik van onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur : moeten investeringen in onderzoeks- en onderwijsinfrastructuur niet optimaal en rationeel worden aangewend in tijden dat kleuters in te grote klassen en containerklassen worden gehuisvest ?
  - De besteding van de middelen aan public relations en recruiteringscampagnes : moet de overheid mee de concurrentiestrijd tussen de instellingen financieren?

2. Het is noodzakelijk dat de regering pas kan overgaan tot een hervorming van het hoger onderwijs als eerst duidelijk is welke de financiële implicaties zijn van deze hervorming. Wanneer deze structuurhervorming een hypotheek legt op andere essentiële investeringen in het hoger onderwijs, dan hoeft ze voor ons niet. Verschillende sprekers hebben vragen gesteld bij de noodzaak en de meerwaarde van deze hervorming.

Keuze 3: Een evenwichtig, rationeel en regionaal verankerd onderwijslandschap

Laat ons man en paard noemen. Achter deze hervorming gaat een territoriumstrijd schuil tussen grote en kleine onderwijsinstellingen en -associaties. Het is een fundamenteel probleem waar weinig over gesproken wordt. De huidige structuur van het hoger onderwijslandschap in Vlaanderen is disproportioneel, niet rationeel en niet optimaal. Het blijft gaan om een verzuild landschap. Het risico is niet denkbeeldig dat de hervorming die in deze beleidsnota vervat zit, de huidige marktpositie van de grote universiteiten zullen bestendigen en zelfs vergroten. Het versterken van de bestaande associaties zal de marktsituatie verder verstoren. Een inkantelingsoperatie binnen de huidige associatiecontouren zal bijvoorbeeld bijzonder weinig infrastructurele schaalvoordelen realiseren. Groen! roept op tot grote waakzaamheid. We zijn er van overtuigd dat een degelijke geografische spreiding van opleidingen cruciaal blijft in het democratiseringsbeleid. Bovendien is het voor ons ook van belang dat hogescholen ingebed zijn in een regionale samenleving en economie en actief inspelen op de noden daarvan. Wanneer de hogescholen door de inkantelingsoperatie een stuk kleiner

worden, gaan we ons op lange termijn mogen verwachten aan een verdere rationalisering van het aanbod.

Groen! is pleitbezorger van een rationalisering waarbij er prioritair moet gekeken worden naar de regionale overlap. Veel opleidingen worden binnen eenzelfde centrumstad of regio dubbel aangeboden omwille van verzuiling. Door de huidige associatievormen geraakt dat probleem niet opgelost. Groen! wil dat de regering maatregelen neemt om regionale samenwerking te stimuleren.

Groen! kant zich tegen het instellingsprotectionisme en vindt het belangrijk om de regionale inbedding van hogere opleidingen te verzekeren. Regionaal verankerde associaties kunnen daarbij een belangrijke rol spelen. Te meer omdat ze geen negatieve neveneffecten hebben op toegankelijkheid en democratisering.

Wanneer de opdracht van de associaties wordt herbekeken vanuit een regionale dynamiek, zal deze volgens Groen! meer gericht moeten zijn op de noden van de professionele bacheloropleidingen en het hoger beroepsonderwijs. De toekomst van HBO is te belangrijk om er mee te marchanderen in functie van de academisering. In overleg met de CVO-consortia moeten de hogescholen in de toekomst sterker inzetten op leermobiliteit, bijvoorbeeld door schakelprogramma's en aanvultrajecten op de HBO-opleidingen.

Keuze 4: onderzoek gericht op een samenleving in verandering

De maatschappelijke dienstverlening van universiteiten is een thema dat onvoldoende aandacht krijgt in de huidige hervormingen. Wanneer we van de universiteiten en de hogescholen verwachten dat ze de kritische kenniscentra van de samenleving zullen blijven, de broedplaatsen van maatschappelijke en technologische vernieuwing, dat ze hun dienstverlening aan de samenleving ernstig zullen blijven nemen, dan moet deze missie door de overheid ondersteund worden. Het hoger onderwijs dient volgens ons het voortouw te nemen in de transitie (ombouw) van onze samenleving naar een duurzame samenleving. Maar ook in de overgang naar een multiculturele samenleving. En een samenleving met een nieuw evenwicht tussen de generaties. Onderzoek en opleiding dienen maatschappelijk relevant te zijn. Hogescholen moeten onderzoekers en jonge mensen de kans bieden om mee vorm te geven aan een nieuw soort samenleving in de toekomst.

Groen! wil daarom af van een zeer bekrompen invulling van academisch onderzoek. De laatste jaren worden Vlaamse universitaire onderzoekers steeds meer afgerekend op aantallen van internationale publicaties in wetenschappelijk tijdschriften. Universitaire onderzoekers worden nauwelijks beloond voor hun inspanningen om hun onderzoek toegankelijk en bruikbaar te maken voor de samenleving. Laat staan dat ze werken op

vraag van de samenleving. Vooral de situatie van jonge onderzoekers is niet te benijden.

Groen! vindt het essentieel dat onderzoekers deelnemen aan het maatschappelijk debat en gestimuleerd worden om hun kennis over te dragen aan het middenveld.

1. De overheid moet een tegengewicht bieden voor de ontwikkeling waarbij wetenschappelijk onderzoek minder interessant is geworden voor wetenschappelijke dienstverlening. De universiteiten van de Vlaanderen moeten bereid zijn hun onderzoeksbeleid (*academic drift*) aan te passen aan de noden en de kwaliteit van het onderwijs van de hogescholen. De initiatieven die werden opgezet binnen de hogescholen om meer evidence based te werken moeten worden verder gezet.
2. De Vlaamse overheid bundelt bestaande en nieuwe onderzoeksinspanningen in het kader van al lopende en nieuw op te starten duurzame transitieprocessen (bv. duurzaam bouwen en wonen, duurzaam materialenbeheer, duurzame energie, duurzame mobiliteit, duurzame landbouw en voeding,..). Tegelijk wordt prioritair ingespeeld op nieuwe sociale en demografische uitdagingen : de vergrijzing en vergroening binnen de bevolking, samenleven van culturen, enz. Bij het bepalen van de verschillende speerpunten wordt ook vertrokken van de regionale noden.

Keuze 5: Vlaams onderwijs internationaal

In het regeerakkoord staat dat Vlaanderen een kennisregio moet worden in Europa en in de wereld. Een doorgedreven internationalisering van ons Vlaamse onderwijs is daarbij onontbeerlijk. Het betekent dat een internationaal karakter van een instelling en opleidingen niet een troef mag zijn van deze of gene instelling om ook ingezet te worden in een concurrentiestrijd tussen instellingen. Een internationalisering van het volledige hoger onderwijslandschap op verschillende niveaus dringt zich op.

In één van de hoorzittingen verwees rector Waer naar onderzoek van professor Sennett, hoogleraar aan de Columbia University en docent aan de London School of Economics. Sennett die het heeft het over 'De waan van de zeldzaamheid van het talent'. In de moderne kennismaatschappij heerst de waan dat men enkel vooruitgaat door toptechnologie en dat daarvoor slechts enkele mensen geschikt zijn. In werkelijkheid kan een kenniseconomie vooral worden bereikt doordat we de kennis van de totale samenleving op een hoger niveau brengen. De ontwikkeling van een internationale kennismaatschappij bereik je dan ook niet door een selecte groep

topwetenschappers te laten meedraaien op internationaal niveau, maar door een internationalisering van het volledige Vlaamse onderwijslandschap.

Groen! verzet zich dan ook tegen een beperking tot dertig studiepunten van een andere onderwijstaal dan het Nederlands in bacheloropleidingen. Ook de equivalentieregel, waarbij voor een anderstalige masteropleiding ook een Nederlandstalige equivalent moet worden voorzien, moet voor Groen! worden versoepeld.

Het argument van democratisering wordt vaak ingeroepen om onderwijs in een andere taal op bachelorniveau te beperken. Voor Groen! moet een democratische internationalisering er net uit bestaan dat het ook voor sociaal zwakkere studenten mogelijk wordt om buitenlandse studie-ervaring op te doen en deel te nemen aan Erasmusprogramma's door onder meer aangepaste beurzen. Er moet extra taalondersteuning worden voorzien om participatie aan anderstalige onderwijsprogramma's te bevorderen.

Een minder verkrampt taalbeleid dat ook keuzevakken Turks, Modern Standaard Arabisch, of Marokkaans voorziet moet de meerwaarde van de allochtone meertaligheid positief in de verf zet. Ook hier vraagt Groen! aandacht voor diversiteit door meer allochtone docenten aan te trekken via onder meer internationale mobiliteit.